

Herontwikkeling Jachthavengebied Haarlem

toetsing aan de Flora- en faunawet

colofon

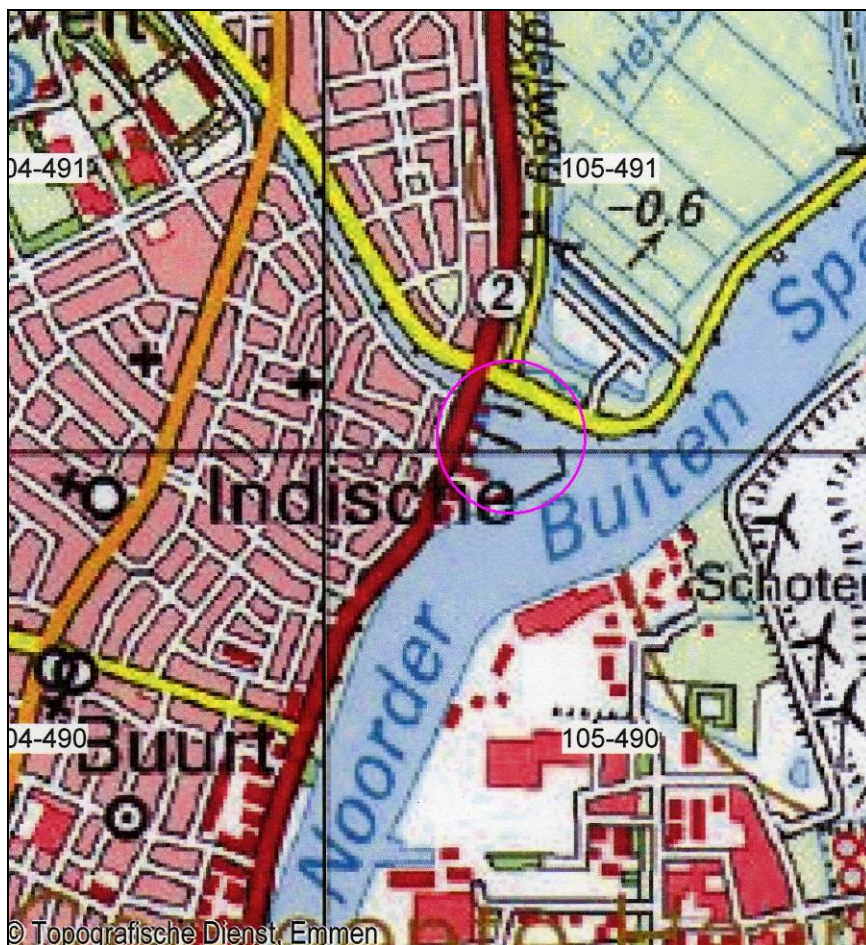
25 mei 2007

- tekst dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie bureau Schenkeveld
Vistraat 1, 4101 AC Culemborg
Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028
Email: schenkeveldbureau@planet.nl
- opdrachtgever VOF Het Spaarne, Maarssen
- contactpersoon mr. W. Heimans van Droffelaar bv, Arnhem

Inleiding

De bouwcombinatie Strukton/Boskalis/van Hoogevest herontwikkelt het gebied dat wordt ingesloten door de (nieuwe) Schoterbrug, Spaardamseweg en de Spaarne te Haarlem. Dit driehoekig gebied wordt nu in beslag genomen door een jachthaven met 2 werven en verschillende clubgebouwen, een tuinbedrijf en een 50 kV-transportstation. Op deze locatie worden 159 wooneenheden gerealiseerd. Daarnaast blijft een deel van de nautische functie voor het gebied behouden. Het woningbouwproject past niet in het huidige bestemmingsplan. De gemeente Haarlem heeft daarom besloten om voorafgaande aan het nieuwe integrale bestemmingsplan een vrijstellingsprocedure (WRO, artikel 19, lid 2) te volgen. Ten behoeve van deze procedure wordt door bureau van Droffelaar bv een ruimtelijke onderbouwing opgesteld.

Volgens de huidige wetgeving moet elke ruimtelijke ingreep getoetst worden aan de Flora- en faunawet. Deze toets is onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing. Verder is het noodzakelijk dat voorafgaand aan het grondverzet en de bouwactiviteiten de beschermde soorten, die het plangebied als (deel)habitat gebruiken te inventariseren en bij gebleken schade en overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora en faunawet (F&f-wet) hiervoor ontheffing aan te vragen.

figuur 1: ligging plangebied (roze omcirkeld)

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving moet ontheffing worden aangevraagd. Bij het aanvragen van een ontheffing moet de initiatiefnemer kunnen aantonen dat het maatschappelijk belang van de ingreep opweegt tegen de verwachten schade. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd - algemeen. Om ontheffing te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.

Ontheffingsaanvraag

Een aanvraag dient altijd vergezeld te gaan van een uitgebreide onderbouwing, een zogenaamd projectplan. In het projectplan zijn een exacte beschrijving van het plangebied, een topografische kaart, een beschrijving van de omvang en aard van het initiatief, een natuurinventarisatie, een inschatting van de verwachte schade en per fase de gevolgen van de voorgenomen activiteit opgenomen.

Deze notitie is te beschouwen als een voorzet voor een dergelijk projectplan en voldoet dus grotendeels aan bovengenoemde vereisten voldoen.

In deze notitie wordt onderzocht in hoeverre de sloop, de nieuwbouw en het nieuwe (woon)gebruik in strijd zijn met de verbodsbepalingen van de F&f-wet en of er dientengevolge ontheffing (ex art. 75 van de F&f-wet) van de verbodsbepalingen moet worden aangevraagd.

- N.b. De ingreep wordt alleen getoetst aan wetgeving op het gebied van soortbescherming. Gebiedsbescherming zoals o.a. vastgelegd in de nieuwe Natuurbeschermingswet (2005) is hier niet aan de orde, omdat het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied, Natura 2000-gebied Kennemerland-Zuid, meer dan 2 km ver weg ligt, van elkaar gescheiden door dicht bewoond stedelijk gebied.

Method

Op 3 juli 2007 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren.

Daarnaast is in de literatuur gezocht naar gegevens over de verspreiding van bijzondere soorten in de (wijde) omgeving. Tenslotte is gebruik gemaakt van 2 eerdere natuurinventarisaties van het gebied, t.w. de 'Natuurtoets Schoterbrug, Haarlem' uit 2006 van Oranjewoud en de 'Quick scan, Schoterbrug Haarlem' van Movares Nederland B.V. eveneens uit 2006.

Natuurwaarde

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt aan de Spaarne, een zogenaamde veenstream. Op de venige oeverlanden werd na het ontstaan van de Zuiderzee klei afgezet. In 1286 reeds werd bij Spaarndam een afsluiting aangebracht tussen IJ en Spaarne, waardoor het gebied niet meer onder invloed stond van de (brakke) getijbeweging. In de negentiende eeuw lag bij de samenvloeiing van de Jan Gijzenvaart en het Spaarne ten westen van het Jaagpad een moerasgebiedje met bos. In het begin van de twintigste eeuw is hier een jachthaven aangelegd, ongeveer tegelijkertijd met de bouw van de Indische buurt en de Jan Gijzenbrug.

Het landgedeelte ligt ca. 1 m boven het waterpeil. Het boezempeil is -0,6 m NAP. Het land is grotendeels bebouwd of verhard. In het zuidelijk deel rond de clubgebouwen van de Haarlemse Jachtclub en de zeeverkenner Kon Tiki en het NUON-gebouw wordt een deel van de ruimte in beslag genomen door gazon, bosplantsoen en grasland/ruigte. Het bodemmateriaal in dit plantsoen bestaat uit klei vermengd met veen.

De oevers zijn beschoeid. De waterdiepte voor de beschoeiing is tenminste 1 m. De overgang tussen land en water is hard.

De waterkwaliteit is slecht en voldoet voor wat betreft nutriënten (stikstof en fosfor), zuurstof en chloride dikwijls niet aan de milieukwaliteitsnormen (MRT). Ook de ecologisch kwaliteit is slecht¹. De waterbodem tenslotte is verontreinigd (klasse 3 of 4).

Op dit moment bestaat het plangebied uit de jachthaven van de Haarlemse Jachtclub met ca. 125 natte ligplaatsen en diverse opstallen waaronder een dienstwoning en een clubgebouw, 2 commerciële werven (De Drijver en Wetterwille) met bedrijfsgebouwen, een tuinbedrijf, diverse verenigingsgebouwen (hengelsport, kanovereniging, scouting, reddingsbrigade) en een elektriciteitsgebouw van NUON. Buiten het water beslaat het groen minder dan 30 % van het oppervlakte. Deze bestaat uit grazige en houtachtige vegetatie. De hoofdhoutsoorten zijn Canadese populier en Hollandse iep. De doorsnede van de grootste hiervan is ca. 90 cm.

¹ Integraal Waterplan Haarlem, 2004; gemeente Haarlem.

Bosplantsoen bij Kon Tiki

grazige vegetatie bij NUON-gebouw

Flora

In het plangebied komen weinig spontaan gevestigde wilde plantensoorten voor. Het betreft vooral grasland- en zoomplanten. De meer bijzondere hiervan zijn karakteristiek voor kleibos (Essenlepenbos) zoals Gewone es, Gewone vogelkers, Eenstijlige meidoorn, Klimop, Geel nagelkruid, Akkerkool, Bosandoorn, Fluitekruid, Robertskruid en Look-zonder-look. Dit tamelijk brede assortiment heeft misschien te maken met het feit dat het hier om een bosrestant gaat (zie oude kaarten). Karakteristieke graslandplanten zijn Fioringras, Madeliefje, Grote weegbree, Veldbeemdgras, Engels raaigras, Witte klaver. Deze soorten zijn specifiek voor gazonbeheer (frequent maaieregime, verdichte bodem).

In de minder frequent gemaaide stroken groeien storingsindicatoren als Ridderzuring, Ruige zegge, Frans raaigras, Grote brandnetel, Reuzenberenklauw, Bijvoet, Akkerdistel en Kweek. Tussen de stenen van de verharding tenslotte groeien 'akkeronkruiden' als Heermoes, Grote klaproos en Kleine zandkool.

Er zijn geen beschermde soorten aangetroffen.

Zandkool tussen stoeptegels

Bosandoorn aan rand bosplantsoen

Vogels

Tijdens het veldbezoek zijn de volgende (broed)vogelsoorten in het plangebied en directe omgeving waargenomen: Groenling, Roodborst, Houtduif, Turkse tortel, Spreeuw, Merel, Kauw, Koolmees, Heggenmus, Huismus, Vink, Zwarte kraai, Stormmeeuw, Aalscholver, Knobbelzwaan, Meerkoet, Wilde eend, Kleine karekiet.

In het plangebied zelf is reproductie in de vorm van juvenielen of (oude) nesten gevonden van Merel, Knobbelzwaan, Winterkoning en Zwarte kraai.

Huisumus is een bedreigde broedvogelsoort (categorie gevoelig). Hiervan zijn 2 paartjes in de omgeving van de kano- en hengelsportvereniging (bij de Jan Gijzenbrug) geconstateerd.

Alle hierboven genoemde vogelsoorten zijn als broedvogel streng beschermd. Houtduif is van 15 oktober tot 31 januari bejaagbaar. Zwarte kraai en Kauw mogen bij gebleken landbouwschade het hele jaar worden geschoten.

Knobbelzwanenpaar met 7 jongen bij helling HJC

moerasje met Kleine karekiet aan Spaardamseweg

Naast Huismus zijn de andere 13 bedreigde broedvogelsoorten uit de omgeving (kilometerhok 105-491) waarschijnlijk vooral weidevogels, die in de aangrenzende Hekslootpolder broeden². Dit zijn Grutto, Tureluur, Graspieper, Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Kempphaan, Watersnip, Veldleeuwerik en Patrijs³. In de met Riet begroeide slootkanten broeden ook enkele bedreigde moerasvogels als Rietzanger en Snor.

Zoogdieren

Er zijn in het plangebied alleen sporen (wissel, hol) van Bruine rat aangetroffen. Deze soort is niet beschermd.

Uit de omgeving zijn zomerwaarnemingen bekend van Gewone dwergvleermuis⁴.

De Spaarne is belangrijk zomerleefgebied van de prioritaire Habitatrichtlijnsoort Meervleermuis⁵. De precieze betekenis van het water ter hoogte van het plangebied voor foeragerende Meer- en Watervleermuis is onbekend, maar zal gezien de gevoeligheid van beide soorten voor licht niet groot zijn.

Gewone dwergvleermuis en Meervleermuis zijn gebouwbewonend. Ze hebben kraamkolonies op zolders, in spouwmuren en achter boeiborden. Voor zover waarneembaar zijn er in en aan de bestaande bebouwing geen sporen (meststrepen, uitwerpselen, insectenresten) van vleermuizen gevonden.

Sommige vleermuissoorten zoals Watervleermuis zijn boombewonend. De bomen in het plangebied zijn ondanks hun omvang nog relatief jong (< 50 jaar), hebben geen grote holtes en zijn daarmee ongeschikt als verblijfplaats.

Alle vleermuissoorten zijn streng beschermd (categorie 3).

Amfibieën en reptielen

Er zijn d.d. 3 juli 2007 op het land in het plangebied zelf geen (adulte) exemplaren van amfibieën of reptielen gevonden. Ook in het water zijn geen eieren, larven of adulte exemplaren gevangen.

In de sloten van het aangrenzende deel van de Hekslootpolder is Bastaardkikker aangetroffen.

In de ruimere omgeving (s = 1 km) komen geen bijzondere of beschermde soorten voor⁶.

Vissen

Er zijn d.d. 3 juli 2007 met het grote schepnet alleen jonge exemplaren van Blankvoorn gevangen.

In het Spaarne komt de beschermde (categorie 2) Kleine modderkruiper voor⁷.

Ongewervelde dieren

Er zijn d.d. 3 juli 2007 vliegend of schuilend alleen Klein koolwitje, Dagpauwoog en Kleine vos waargenomen. De regenachtige omstandigheden waren slecht voor waarnemingen aan insecten, maar goed voor die aan landslakken. In de geklepelde berm langs de Spaarndamseweg zijn o.a. Segrijnslak, Gewone tuinslak en de beschermde (categorie 1) Wijngaardslak aangetroffen.

² www.natuurloket.nl

³ Geelhoed, S. e.a., 1998: Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Harlemmermeer; KNNV, Utrecht.

⁴ Oranjewoud, 2006: Natuurtoets Schoterbrug, Haarlem.

⁵ Dijkstra, V., 1997: Belangrijke zoogdiergebieden van Nederland; VZZ, Arnhem.

⁶ www.ravon.nl/

⁷ Oranjewoud, 2006: Natuurtoets Schoterbrug, Haarlem.

In de wijdere omgeving van het plangebied (kilometerhokken 105-490 en 105-491) komen voor zover bekend geen beschermde ongewervelde diersoorten voor⁸. Wel is er de afgelopen 10 jaar een bedreigde dagvlindersoort gezien, waarschijnlijk een zwerver zoals Rouwmantel of Koninginnepage.

Gewone tuinslak in geklepelde berm Spaarndamseweg

Wijngaardslak in dezelfde berm

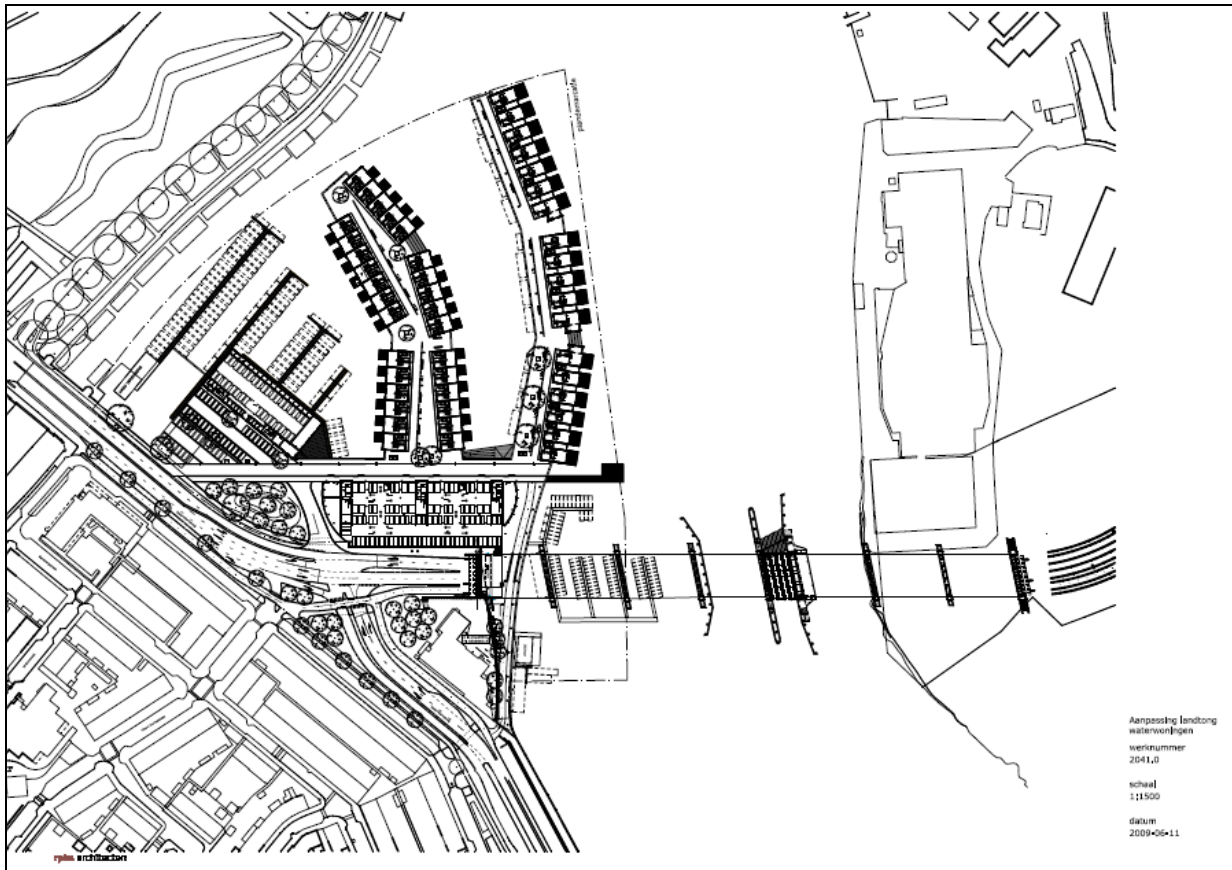
Conclusie

Het plangebied heeft voor zover met 1 veldbezoek is vast te stellen een beperkte natuurwaarde. De in het gebied aanwezige (beschermde) plant- en diersoorten zijn algemeen. In totaal zijn 17 beschermde vogelsoorten en 1 beschermde slakkensoort aangetroffen. Verder wordt het plangebied waarschijnlijk als leefgebied gebruikt door 2 streng beschermde zoogdiersoorten, t.w. Gewone dwergvleermuis en Meervleermuis en 1 beschermde vissoort, t.w. Kleine modderkruiper. Beide zoogdiersoorten hebben geen vaste verblijfplaats in het plangebied.

Discussie

De ruimtelijke ingreep betreft de realisatie van 159 wooneenheden en de herinrichting van de haven (zie figuur 2).

⁸ www.natuurloket.nl

figuur 2: plankaart 'Land in zicht'

De planlocatie heeft een oppervlakte van ca. 4 ha. Het meest zuidelijk deel blijft gereserveerd voor het 50 kV-station. De scouting en de hengelsportvereniging krijgen een nieuw onderkomen onder de Schoterbrug. Het wonen krijgt vorm in de bouw van 3 woongebouwen van respectievelijk 47, 27 en 27 m hoog, 18 watervilla's, 23 waterwoningen en een 14 m hoog appartementencomplex. De Haarlemse Jachtclub wordt gesitueerd aan de noordzijde met ca. 100 ligplaatsen en een loods. De kanovereniging blijft op dezelfde plek in de noordwesthoek van het plangebied gehuisvest.

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen samen met het opruimen van de beplanting (1), het grondverzet en bouwrijp maken (2), de sloop van de bestaande bebouwing (3), de nieuwbouw (4) en het veranderd gebruik (wonen i.p.v. werken en recreatie)(5).

- Ad 1) De vitaliteit van de huidige beplanting is goed. De meeste bomen en struiken zullen echter moeten verdwijnen. Wellicht dat een paar grote bomen ten noorden van het kV-station kunnen worden gespaard.
Door het opruimen van de beplanting verdwijnt de habitat van een aantal algemene (kleibos)plantensoorten. De meeste van de in het gebied aangetroffen broedvogelsoorten zullen zich door het zeer stedelijke karakter van de nieuwe wijk ook niet kunnen handhaven. Het betreft hier echter uitsluitend algemene soorten.
Verder eist de zorgplicht dat de struiken en bomen buiten het broedseizoen (15 maart - 15 juli) geruimd worden.
- Ad 2) Bij het grondverzet en bouwrijp maken krimpt het wateroppervlak en daarmee (potentieel) leefgebied van Kleine modderkruiper. Dit heeft echter geen betekenis voor de gunstige staat van instandhouding van de betreffende populatie in het boezemwater van Rijnland. Wel eist de zorgplicht dat het water voorzichtig en vanaf de kant wordt gedempt.
Verder verdwijnt er ook leefgebied van de beschermde Wijngaardslak. De zorgplicht vraagt of deze voorafgaand aan de werkzaamheden kunnen worden weggevangen en elders uitgezet.
- Ad 3) Voor zover waarneembaar gaan er bij de sloop alleen (potentiële) nestplaatsen van Huismus, Winterkoning en Merel verloren. De sloop moet dus buiten het broedseizoen plaatsvinden.

- Ad 4) Tijdens de bouw treedt door lawaai, bouwlampen en uitstoot van vervuilende stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt zeker niet tot de (beschermde) natuurgebieden in de omgeving. Ook de kwetsbare soorten in de meer nabije omgeving zoals de weidevogels in de Hekslootpolder zullen door de afstand en de afscherming (van de populierenrij aan de Spaarndamseweg en het volkstuintcomplex) nauwelijks hinder ondervinden. Omdat de werkzaamheden overdag plaatsvinden zullen vleermuizen geen schade ondervinden (zie verder hieronder).
- Ad 5) Het veranderde gebruik (van jachthaven naar woonwijk) betekent een toename van het aantal (auto)bewegingen. Ook de verstoring door licht en lawaai in de avond neemt toe. Beide veranderingen zijn substantieel en hebben daarom voor het gebied zelf grote betekenis. Het woongebied en de daarmee samenhangende uitstoot van milieubelastende stoffen is door de geconcentreerde bebouwing en de hoge bezetting (aantal bewoners per oppervlakte-eenheid) groter dan die van een gemiddelde nieuwbouwwijk. Het plangebied was echter al natuurarm, zodat de effecten gering zijn.
- De uitstraling naar de omgeving is waarschijnlijk alleen van belang voor vleermuizen. De enige daadwerkelijk in het gebied waargenomen soort, Gewone dwergvleermuis, is weinig verstoring gevoelig.

Conclusie

Het opruimen van de beplanting, het grondverzet, de nieuwbouw en het woongebied hebben beperkte ecologische gevolgen. De in het plangebied en omgeving aanwezige beschermde wilde planten- en diersoorten worden in geringe mate geschaad. Door enkele mitigatiemaatregelen te treffen komt de gunstige staat van instandhouding van de betreffende populaties niet onder druk te staan.

Er zullen bij de werkzaamheden geen algemene verbodsbepalingen (artikel 9 t.m.12) van de Flora- en faunawet worden overtreden.

Wel gelden er enkele randvoorwaarden voor bovenstaande conclusie. Deze zijn:

- De struiken en bomen worden buiten het broedseizoen (15 maart- 15 juli) gerooid.
- Ook de gebouwen worden buiten het broedseizoen gesloopt.
- Het dempen van het water gebeurt voorzichtig en geleidelijk, zodat eventueel aanwezige vissen gelegenheid hebben om te ontkomen.

Verder worden de volgende natuurvriendelijke aanbevelingen gedaan:

- De exemplaren Wijngaardslak worden voordat het project van start gaat weggevangen en elders op een geschikte locatie uitgezet.
- Bij de aanplant van nieuwe bomen en struiken in het openbaar groen worden inheemse soorten van de betreffende standplaats (vochtig, voedselrijk) gebruikt. Voorbeelden hiervan zijn Gladde iep, Zoete kers, Haagbeuk, Gewone en Noordse esdoorn, Witte paardenkastanje, Hemelboom, Gewone es, Hazelaar, Eenstijlige meidoorn, Wilde kardinaalsmuts, Hondsrös, Rode kornoelje, Vogelkers, Sleedoorn, Spaanse aak. Deze worden bij voorkeur betrokken van een kweker, die werkt met autochtoon materiaal⁹.
- De buitenverlichting is beperkt in tijd (tot 24.00 uur) en bestaat vooral uit korte lichtpalen. De lichtbundels zijn naar boven afgeschermd.

⁹ <http://www.bronnen.nl>